8. Kramsch, C 2008. 'Ecological perspectives on foreign language education', *Language Teaching*, vol. 41, № 3, pp. 389–408.
9. Maiworm, F & Wächter, B 2002. *English-language-taught Degree Programmes in European Higher Education*, Lemmens, Bonn.
10. Pérez Cañado, ML 2010. 'English language teaching in the European Higher Education Area: from policy to practice', *Innovation in Language Learning and Teaching*, vol. 4, № 1, pp. 53–69.
11. Tudor, I 2005. *The Challenge of the Bologna Process for Higher Education Language Teaching in Europe*, Université Libre de Bruxelles, Brussels.

Прорецензовано / Reviewed *22.04.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *04.05.2025*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.53(3-4)-4
УДК 141.7:004.8+165+17

ЛЮДИНА 2.0: ФІЛОСОФСЬКІ АБРИСИ ТРАНС- ТА ПОСТГУМАНІСТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ

О. П. Кивлюк

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Феномени глобалізації, цифровізації, віртуалізації та техногенезу трансформують не лише екзистенційні умови буття людини, а й самі основи її онтології. У контексті філософських розвідок XXI століття традиційна концепція людини як раціональної, автономної та цілісної істоти постає як така, що потребує сутнісного перегляду. У світлі новітніх технологічних досягнень – таких як біоінженерія, штучний інтелект, цифрові симуляції реальності – людська ідентичність дедалі частіше постає як фрагментарна, технічно медійована, контингентна тощо.*

Постановка проблеми. *Новий онтологічний ландшафт поглиблює відмінності в соціальній, цифровій та інтелектуальній рівності, що зумовлює необхідність – формування цифрової етики, дослідження питань технологічної справедливості, еволюції свідомості, автономії у світі алгоритмів, переосмислення власної ідентичності та змін у аксіологічному вимірі. Ця проблематика і виводить на перший план трансгуманістичні і постгуманістичні концепції, які пропонують альтернативні візії майбутнього людської суб'єктності — від розширення людських можливостей до виходу за межі "людського" як такого.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Теорії транс- та постгуманізму як предмет філософської концептуалізації привертав і привертає увагу сучасних науковців, які досліджують дану проблематику в контексті міждисциплінарних методологічних підходів у мультикультурному вимірі. Трансгуманізм, починаючи з відомого футуриста Ф. Есфандіарі та Макса Мора, вивчають: Дж. Губермен, С. Л. Соргнер, Н. Бостром, А. Косс, Л. Гоц. Постгуманістичні теорії описані в роботах: Д. Гаравей, К. Н. Хейлз, Р. Брейдотті, Ф. Феррандо, К. Дейгл, Н. Загурська, О. Базалук та інші філософи. Людину як незавершений проєкт через розширення можливостей тіла та розуму досліджували: С. Фуллер, Ф. Рана та К. Семплс, Е. Круз, Дж. Савулеску, Е. Міа і т.д.*

Постановка завдання. *Окреслити філософські абриси транс та постгуманізму в контексті їх відмінностей щодо еволюційної концепції "Людина 2.0".*

Виклад основного матеріалу. *Осмислення трансгуманізму та постгуманізму в контексті формування моделі "Людини 2.0" виявляє концептуальну багатовекторність і семантичну напруженість між цими підходами. У межах філософського дискурсу вони нерідко постають як своєрідні теза й антитеза, що полемізують з приводу онтологічного та ціннісного статусу людини у добу технологічного прискорення. У певних аналітичних парадигмах транс- та постгуманізм розглядаються як взаємодоповнювані моделі еволюції людини, що виходить за межі традиційної антропології. Водночас, в інших інтерпретаціях між ними фіксується сутнісне протиставлення: трансгуманізм функціонує як техноптимістичний ідеал вдосконаленої людини майбутнього, зосереджений на максимізації когнітивних, фізичних і моральних можливостей за допомогою біоінженерних втручань; постгуманізм же, навпаки, репрезентує критичну деконструкцію антропоцентризму та підважує уявлення про людину як єдиного носія*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

розуму, агентності й цінності.

Висновки. *Реконцептуалізація людського буття в межах транс- та постгуманістичних парадигм відкриває нові горизонти осмислення феномену "Людини 2.0" як проєкту радикальної антропотрансформації, що балансувати між аксіологічним імперативом збереження гуманістичних засад (гідності, автономії, моральної відповідальності) та техноптимістичним баченням вдосконалення людини за допомогою біо-, нейро- і цифрових технологій. Це створює методологічне підґрунтя для розвитку транс- та постгуманістичних концепцій – таких, що здатні охопити складність змін, які відбуваються на перетині гуманітаристики, техногенезу, біоінженерії, глобального мислення та міждисциплінарності. підходу.*

Ключові слова: *людина, трансгуманізм, постгуманізм, антропоцентризм, глобалізація, цифровізація, технології.*

HUMAN 2.0: PHILOSOPHICAL OUTLINES OF TRANSHUMANIST AND POSTHUMANIST CONCEPTS

Olga Kyvliuk

Abstract.

Relevance of the research. *The phenomena of globalization, digitalization, virtualization, and technogenesis transform not only the existential conditions of human existence but also the very foundations of its ontology. In the context of 21st-century philosophical discourse, the traditional concept of the human as a rational, autonomous, and integral being appears in need of essential reconsideration. In light of the latest technological advancements – such as bioengineering, artificial intelligence, and digital simulations of reality – human identity increasingly appears as fragmented, technically mediated, contingent, and so on.*

Problem statement. *The new ontological landscape deepens disparities in social, digital, and intellectual equality, necessitating the formation of digital ethics, research into technological justice, the evolution of consciousness, autonomy in the world of algorithms, rethinking identity, and changes in the axiological dimension. These issues bring to the forefront transhumanist and posthumanist concepts that propose alternative visions of the future of human subjectivity – from the enhancement of human capabilities to transcending the very boundaries of the "human."*

Analysis of recent research and publications. *Theories of trans- and posthumanism, as subjects of philosophical conceptualization, continue to attract the attention of contemporary scholars who explore these issues using interdisciplinary methodological approaches in a multicultural dimension. Transhumanism, beginning with the well-known futurist F. Esfandiary and Max More, is studied by J. Huberman, S. L. Sorgner, N. Bostrom, A. Koss, and L. Gots. Posthumanist theories are described in the works of D. Haraway, K. N. Hayles, R. Braidotti, F. Ferrando, C. Daigle, N. Zahurska, O. Bazaluk, and other philosophers. The human being as an unfinished project through the expansion of the possibilities of the body and mind was studied by: S. Fuller, F. Rana and K. Samples, E. Cruz, J. Savulescu, E. Mia, etc.*

Research task. *To outline the philosophical contours of trans- and posthumanism in the context of their differences concerning the evolutionary concept of "Human 2.0."*

Main material presentation*. The interpretation of transhumanism and posthumanism in the context of forming the "Human 2.0" model reveals conceptual multidirectionality and semantic tension between these approaches. Within philosophical discourse, they often appear as thesis and antithesis, debating the ontological and value status of the human in the age of technological acceleration. In certain analytical paradigms, trans- and posthumanism are viewed as complementary models of human evolution that transcend traditional anthropology. At the same time, other interpretations highlight an essential opposition between them: transhumanism functions as a techno-optimistic ideal of the enhanced human of the future, focusing on maximizing cognitive, physical, and moral capacities through bioengineering interventions; posthumanism, by contrast, represents a critical deconstruction of anthropocentrism, challenging the idea of the human as the sole bearer of reason, agency, and value.*

Conclusions. *The reconceptualization of human existence within trans- and posthumanist paradigms opens new horizons for understanding the phenomenon of "Human 2.0" as a project of radical anthropotransformation. This project balances between the axiological imperative to preserve humanistic foundations (dignity, autonomy, moral responsibility) and the techno-optimistic vision of human enhancement through bio-, neuro-, and digital technologies. This creates a methodological basis for the development of trans- and posthumanist concepts capable of encompassing the complexity of changes occurring at the intersection of the humanities, technogenesis, bioengineering, global thinking, and interdisciplinarity.*

Keywords: *human, transhumanism, posthumanism, anthropocentrism, globalization, digitalization, technologies.*

Актуальність теми дослідження. Традиційні уявлення про людину, як раціональну істоту, в сучасному глобалізаційному світі технологій, біоінженерії, штучного

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, цифровізації і т.д., що безперервно змінюється, не можливо вважати достатньо вичерпаними.

Людство знаходиться на етапі незворотних трансформацій: переосмислення власної ідентичності, ціннісних орієнтирів у контексті цифрової етики, поглиблення соціальної та цифрової нерівності, інформаційно-технологічної взаємозалежності, виходу за межі антропоцентризму, де філософсько-антропологічний дискурс уможливлює реконцептуалізацію не лише зазначеної проблематики, а й критично супроводжує технологічний поступ, артикулюючи нові форми суб'єктності, раціональності, тілесності, відповідальності, свободи, співіснування в постлюдському світі. У цьому контексті виникає потреба у філософському осмисленні можливих форм буття людини у модерному світі, що все частіше позначається терміном "Людина 2.0" як символ переходу до нової антропологічної парадигми – новітньої філософської антропології, здатної враховувати не лише технічні можливості модифікації людини та її буття, а й ціннісні орієнтири, етичні дилеми та екзистенційні виміри її трансформації.

Полеміка між транс- та постгуманістичними теоріями виявляє глибоку філософську напруженість, що потребує системного міждисциплінарного аналізу.

Як зазначає С. Бейквелл: "Постуманізм і трансгуманізм – поняття протилежні: перша течія ліквідує людську свідомість, а друга заповнює нею все поспіль. Але це ті протилежності, які у своїх крайнощах зливаються. Прихильники обох їх погоджуються в тому, що теперішнє людство – це щось перехідне або неправильне, тобто таке, яке варто залишити позаду. Замість того щоб розв'язувати проблеми людства такими, якими вони є, обидві концепції передбачають, що ми в якийсь радикальний спосіб змінимося: чи то станемо більш скромними та доброчесними в новому Едемі, чи припинимо існування або ж станемо роздутими до рівня, близького до богів" [1, с. 484].

Постановка проблеми. Новий онтологічний ландшафт поглиблює відмінності в соціальній, цифровій та інтелектуальній рівності, що зумовлює необхідність – формування цифрової етики, дослідження питань технологічної справедливості, еволюції свідомості, автономії у світі алгоритмів, переосмислення власної ідентичності та змін у аксіологічному вимірі. Ця проблематика і виводить на перший план трансгуманістичні і постгуманістичні концепції, які пропонують альтернативні візії майбутнього людської суб'єктності – від розширення людських можливостей до виходу за межі "людського" як такого. "Проблематика транс- та постгуманістичних теорій XXI століття обумовлена мультикультурними та міждисциплінарними методологічними підходами на межі наукових дискурсів, синергетичної парадигми, еклектичності, праксеологічної значимості, моральної суперечливості та понятійно-категоріальної невизначеності" [3, с. 104].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорії транс- та постгуманізму як предмет філософської концептуалізації привертав і привертає увагу сучасних науковців, які досліджують дану проблематику в контексті міждисциплінарних методологічних підходів на мультикультурному рівні.

Трансгуманізм, починаючи з відомого футуриста Ф. Есфандіарі та М. Мора, вивчають: Дж. Губермен, С. Л. Соргнер, Н. Бостром, А. Косс, Л. Гоц.

Постгуманістичні теорії описані в роботах: Д. Гаравей, К. Н. Хейлз, Р. Брейдотті, Ф. Феррандо, К. Дейгл, Н. Загурської, О. Базалука та інші філософи.

Людину як незавершений проєкт через розширення можливостей тіла та розуму досліджували: С. Фуллер, Ф. Рана та К. Семплс, Е. Круз, Дж. Савулеску, Е. Міа, С. Бейквелл, Ю. Н. Харарі і т.д.

Постановка завдання Окреслити філософські абриси транс та постгуманізму в контексті їх відмінностей щодо еволюційної концепції "Людина 2.0" шляхом міждисциплінарного аналізу взаємодії техногенезу й антропогенезу на основі концептуально-дискурсивного та соціально-феноменологічного підходів.

Виклад основного матеріалу. Термін "транслюдина", що означає "перехідна людина", самоусвідомлена істота, "мисляча сутність", описана філософом-футуристом Ф. Есфандіарі, також відомого під ім'ям FM-2030, у "Optimism One" (1970) як проміжний етап між сучасною людиною (Homo sapiens) та майбутньою постлюдиною (Posthuman). Першими характеристичними ознаками появи нових еволюційних істот Ф. Есфандіарі називає: поліпшення тіла імплантантами за рахунок технологічного вдосконалення задля підвищення фізичних та когнітивних можливостей; постгендерність – відсутність статі у

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

традиційному біполярному уявлені; штучне розмноження в контексті управління та контролю репродуктивних процесів і не обов'язково біологічних; розподілена індивідуальність як концепт, що існує не в межах одного тіла, а є множинною, можливо, віртуальною або об'єднаною через цифрові мереж. В цьому контексті, завдяки сучасним науковим розвідкам поняття транслюдини стало включати аспекти самоідентифікації, свободи волі, соціальної відповідальності та активної діяльності в напрямку усвідомлення своєї ролі у еволюційних процесах глобального переходу до нового людського виду, вбачаючи в цьому оптимістичний і визвольний проект майбутнього [9]. Ідентифікуючи себе як транслюдину, ми не тільки приймаємо технологічно-цифровий прогрес, а активно створюємо майбутніх себе через штучний інтелект, нанотехнології, біоінженерію, цифрову свідомість, етико-цифрові практики, віртуальну освіту та культуру постлюдяності.

Отже, серед ключових ідей трансгуманістичної концепції більшість прихильників даної теорії виділяють: вдосконалення людини за допомогою технологій як головного свідомого суб'єкту та активного агенту розвитку, чи то саморозвитку, самореалізації, свободи волі, розуму, що базується на ортодоксальному гуманістичному дискурсі; віра в раціональність, прогрес і контроль над еволюцією; переконання, що за допомогою технологій людина здатна перевершити власну біологічну обмеженість, вийти за межі тілесного, когнітивного та навіть смертельного, апелюючи до неогуманістичного ідеалу.

На думку Н. Загурської: "Трансгуманізм має на увазі етичну претензію на покращення чогось хорошого. Таким чином, його можна розглядати як Людину 1.0, 2.0, 3.0 тощо, і очікується, що кожен нащадок буде кращим за попереднього. Таке покращення та розширення означає, що бути постлюдиною краще, ніж бути людиною" [2, с. 26].

Наприклад, К. Н. Хейлз фокусується на трансформації наших уявлень про тілесність під впливом цифрових технологій, зокрема: втрата тілесної присутності в цифрову епоху може призвести до небезпеки знецінення тілесного як "додатку" до мислення; концепція "втіленої віртуальності" наголошує, що навіть у цифровому середовищі тілесний досвід залишається фундаментальним, а отже віртуальність не скасовує тілесність, а видозмінює її, створюючи нові модуси взаємодії між тілом, свідомістю й технологією; переосмислення людини через взаємодію з технологіями та іншими системами (процес взаємодії між тілом, свідомістю та технологією). Таким чином, К. Н. Хейлз акцентує на важливості розуміння того, що буття в цифрову еру не є "втечею" від тіла, а радше новою формою його існування — складнішою, гібридною, поліфонічною, проте все ще тілесною [5].

Н. Бостром у своєму есе "Лист з утопії" (2008) описує уявний лист від постлюдини, що живе в майбутньому, де подолано страждання та обмеження, які властиві сучасній людині (бідність, несправедливість, хвороби, смерть), а для цього людство має здійснити три фундаментальні трансформації: безпечне життя *(security from existential risk)* – усунення екзистенційних загроз (військові конфлікти, природні катастрофи та інші ризики, що пов'язані, наприклад з неконтрольованим використанням технологій); розширене пізнання *(enhanced cognition)*, тобто розширення інтелектуальних можливостей як індивідуального, так і колективного розуму, що включає нейроінтерфейси, генетичні модифікації, штучний інтелект як партнерів мислення; покращення добробуту *(well-being or hedonic uplift)* – підвищення якості життя, зменшення страждання та розширення можливостей для щастя, гармонії, стабільності у фізіологічному, психологічному та емоційному контекстах. "Ви не можете досягти цього за допомогою жодного магічного трюку, <…> чи семантичної акробатики, медитації, афірмації, заклинання, чи акту парламенту. Я не беру на себе зобов'язання радити вам з теологічних чи політичних питань (хоч би якими вирішальними вони були). Але те, до чого я вас закликаю, — це переналаштувати фізичну ситуацію за допомогою технологій" [6, с. 3], – пише Н. Бостром.

Сучасна цивілізація невпинно рухається в напрямку кіборгізованого суспільства, де роботизація та технологічна сингулярність стають реальністю. Передбачуване досягнення цифрового безсмертя, розвиток гаджетів віртуальної та доповненої реальності сприяють формуванню нової людини, чия пізнавальна здатність підсилена технологіями. У цьому контексті особливої актуальності набувають напрямки позитивної євгеніки та геномного редагування, які обіцяють трансформацію не лише можливостей людини, а й самої її природи. У своїх працях Д. Гаравей ставить під сумнів аксіому про автономну людину як центр всесвіту, пропонуючи розглядати суб'єктність у взаємодії з іншими істотами, системами та технологіями, як мережеву, втілену, контекстуальну. "Маніфест кіборга"

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Д. Гаравей використовує образ кіборга не просто як футуристичну істоту, а символ нової суб'єктності, вільної від жорстких ієрархій та бінарностей – гібрид людини та машини (гуманомашини) – як метафору для подолання традиційних дихотомій, таких як: природа/культура, чоловік/жінка, людина/тварина, що потребують переосмислення через призму ідентичності та етики в нових умовах цифрової епохи [11].

Постлюдина постає як гіпотетичний образ суб'єктного майбутнього, символічна фігура, метафоричне уявлення, що формується в контексті сучасних трансформацій та втілює собою не просто біотехнологічно вдосконалену людину, а формується у відповідь на глибокі соціальні, технологічні та філософські зрушення за умов переосмислення антропоцентричних моделей мислення. За Розі Брейдотті постгуманізм – це не стільки заперечення людського, скільки радикальне розширення розуміння суб'єктивності як реляційної, множинної, втіленої, що враховує взаємозалежність з іншими формами життя, природи та технологіями, а також відкритої до будь-чого іншого [7]. У постгуманістичній перспективі людина – це результат постійного становлення, злиття, симбіозу та співзалежності, що більше не мислиться як автономний центр всесвіту, а навпаки, як деконструкція автономного суб'єкту, одного з елементів ширшої мережі взаємодій, що включає інші форми життя, неживі об'єкти, цифрові технології та екосистеми. Таким чином, постлюдина — це не просто "модифікована" людина майбутнього, а принципово нова онтологічна форма, яка прагне до етичної відповідальності за "Інше": від біологічного до технологічно-цифрового.

Інтерпретація та сприймання концептів трансгуманізму й постгуманізму можуть протиставлятися як своєрідна теза й антитеза, які полемізують у межах філософського, етично-правового, культурно-ціннісного та технологічного дискурсу. З одного боку технології використовуються як засіб для еволюції в контексті вдосконалення та покращення життя майбутньої людини, чи то уможливлення її безсмертя, а з іншого боку, технології розуміються як елемент екосистеми, де людина не ініціатор, а один з елементів мережі через подолання централізованої ролі людини. "Якщо життя – рух інформації і якщо ми вважаємо, що жити – це добре, то виходить, що ми повинні поглиблювати й розширювати потік інформації у Всесвіті. Згідно з датаїзмом, який не є ані лібералістичним, ані гуманістичним, людське сприйняття не є священним, і Homo sapiens не є вершиною творення чи предтечею якогось майбутнього Homo deus. Люди — просто інструменти для створення "інтернету для всього", що в кінцевому підсумку може поширитися на увесь Всесвіт. Ця система обробки даних буде всюди й контролюватиме все, а люди призначені влитися в неї" [4, с. 467].

Отже, існують реальні ризики втрати цінності людського, тобто в умовах технологічної гіперінтеграції та цифрового посередництва людська суб'єктивність зазнає ерозії, а саме: між людиною й машиною, біологічним та штучним, індивідуальним і загальним розмивають усталені границі. Тобто можливості перспектив дегуманізації ставлять під сумнів існування винятково притаманних людині якостей у майбутньому: емпатії, моральної відповідальності, екзистенційного болю й сумніву, моральної рефлексії, внутрішнього конфлікту тощо. Якщо людина втрачає себе як носія розуму, моральної цінності, етичного сумніву, то чи зможемо ми ще бути суб'єктами у повному сенсі слова? Чи не станемо ми заручниками цифрових технологій, штучного інтелекту, роботизації і чи не поглинемо у власному оптимістичному техноутопізмі, у гонитві за тим самим вдосконаленням та безсмертям?

Ці питання стають особливо актуальними в умовах сучасного, експоненційно змінного світу, де війна, високі технології, цифрові медіа, мережевість і т.д. поступово відсувають людину від центру подій, впливаючи на уявлення про минуле, теперішнє й майбутнє. Фетишизування процесу створення, використання та розвитку цифрових технологій різного роду як інструментів прогресу загострює питання людської долі, сенсу існування та стратегій виживання цивілізації. У цьому контексті постає потреба у новому синтезі гуманістичних і трансгуманістичних принципів — як потенційної основи постгуманістичного майбутнього. Це майбутнє вимагає не лише технологічного прориву, а й етичного, філософського й антропологічного переосмислення самої сутності людини, її меж і можливостей [8].

С. Фуллер у своїй книзі "Людство 2.0: Що означає бути людиною: минуле, теперішнє та майбутнє" робить вагомий внесок у філософську дискусію щодо переосмислення уявлення про людину та і саме поняття "людина", аналізуючи історичні, філософські, соціальні

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

аспекти змін під впливом стрімкого розвитку технологій та соціально-культурних трансформацій. С. Фуллер стверджує, що класичного розуміння людини як біологічного виду, інтелектуальної істоти, суб'єкта соціальної, культурної, історичної, освітньо-наукової діяльності більше недостатньо. Внаслідок науково-технічного прогресу, техногенезу та трансформаційних процесів різного роду виникає нова версія людини – "Humanity 2.0", що виходить за межі природних обмежень та обумовлена потенційними ризиками та загрозами, наприклад: питання соціальної нерівності та доступу до високотехнологічних можливостей, етичні зсуви цифрової цивілізації, політичні та культурні суспільні кризи тощо [10].

Отже, концепція "Людина 2.0" – це не лише футурологічний проєкт, а й "філософська лабораторія", яка дозволяє раціонально осмислити, куди рухається цивілізація та як може змінитися сутність людини в епоху постгуманістичного буття.

Очевидно, що людина змінюється: тіло, свідомість, емоції, інтелект –, намагаючись перевершити свою природу, вдосконалити себе через нанотехнологічні імпланти, штучний інтелект, генетичну модифікацію тощо і, таким чином, відвести фатальність свого існування, втілюючи принцип антропологічного дизайну. Цифрова тілесність та постідентичність все помітніше відокремлюють тіло та свідомість, що формує постгуманістичну суб'єктність, яка є лише елементом багаторівневої системи взаємодії.

Етичні та екзистенційні виклики: чи залишатися людині людиною, чи ні –, все помітніше актуалізуються в контексті незворотності і вже праксеологічної необхідності – перед обличчям нових технологічно-цифрових реальностей, які впливають на природу нашої ідентичності, соціальні структури та моральний вибір.

Висновки. Отже, реконцептуалізація людського буття в межах транс- та постгуманістичних парадигм відкриває нові горизонти осмислення феномену "Людини 2.0" як проєкту радикальної антропотрансформації. Такий підхід вимагає критичного переосмислення базових філософських категорій — зокрема, суб'єктності, тілесності, свідомості та свободи волі — у світлі сучасних науково-технологічних викликів.

Філософська рефлексія щодо Людини 2.0 повинна балансувати між аксіологічним імперативом збереження гуманістичних засад (гідності, автономії, моральної відповідальності) та технооптимістичним баченням вдосконалення людини за допомогою біо-, нейро- і цифрових технологій. У цьому контексті постає потреба в інтеграції транс- та постгуманістичних теорій із сучасною філософською антропологією, яка дозволяє осмислити не лише індивідуальні трансформації, а й екзистенційну та еко-соціальну взаємозалежність людини з біосферою, техносферою та іншими формами суб'єктності.

Водночас, транс- та постгуманістичні студії потребують методологічного переозначення в межах філософії науки, культурної критики та міждисциплінарного підходу. Це створює підґрунтя для розвитку нового типу теоретичної чутливості – такої, що здатна охопити складність змін, які відбуваються на перетині гуманітарного знання, біотехнологій і глобального етичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Бейквелл, С 2025. *Людині під силу. Сімсот років гуманістичного вільнодумства, допитливості та надії*, пер. з англ. Войтка, Я, Х.: Віват, 560 с.
2. Загурська, Н 2018. *'Speculative posthumanism: naturalization and vitalization'*, Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, "Серія ЄФілософія. Філософські перипетії", Вип. 59, С. 25–31. Available from: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2018-59-3> [28 Березень 2025].
3. Кивлюк, ОП 2024. *'Трансгуманізм та постгуманізм: рефлексія сучасного напрямку філософсько-антропологічної теорії'*, V Академічні Читання пам'яті Г.І. Волинки: філософія, наука та освіта: наук.-прак. конференція (Київ, 1 травня 2024), за ред.: Андрущенко, ВП, Русакова, СС & Гончаренко, КС, Львів-Тоунь: Liha-Press, С. 104-107.
4. Харарі, ЮН 2023. *Homo Deus. За лаштунками майбутнього,* пер. з англ. Дем'янчук, О, 4-те вид., Київ: Вид-во Букшеф, 512 с.
5. *Хейлз, НК 2013. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці, пер. Марічева, Є, Київ: Вид-во Ніка-Центр, 426 с.*
6. Bostrom, N 2008. 'Letter from Utopia', *Studies in Ethics, Law, and Technology*, 2(1), pp. 1-7. Available from: <https://nickbostrom.com/utopia> [28 March 2025].
7. Braidotti, R 2013. *The Posthuman*, Polity Press, 229 p.
8. Dobrodum, O & Kyvliuk, O 2021. *'Transhumanism and Posthumanism: Reflection of the Human Civilization Future'* Philosophy and Cosmology, Volume 26, pp.77-89. Available from: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/26/6> [28 March 2025].

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

9. Fereidoun, ME 1978. *Optimism One,* Popular Library, p. 172.
10. Fuller, S 2011. *Humanity 2.0: What it Means to be Human Past, Present and Future,* Palgrave Macmillan London, p. 265.
11. Haraway, D 1985. *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century*. Routledge. 33 p.

References:

1. Beykvell, S 2025.*Lyudyni pid sylu. Simsot rokiv humanistychnoho vil'nodumstva, dopytlyvosti ta nadiyi (Man's Power. Seven Hundred Years of Humanistic Freethinking, Curiosity and Hope)*, per. z anhl. Voytka, YA, KH.: Vivat, 560 s.
2. Zahurs'ka, N 2018. *'Speculative posthumanism: naturalization and vitalization'*, Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina, Seriya "Filosofiya. Filosofs'ki perypetiyi", Vyp. 59, C. 25–31. Available from: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2018-59-3> [28 Berezen 2025].
3. Kyvlyuk, OP 2024. *'Trans·humanizm ta posthumanizm: refleksiya suchasnoho napryamku filosofs'ko-antropolohichnoyi teoriyi (Transhumanism and posthumanism: reflection of the modern direction of philosophical and anthropological theory)'*, V Akademichni Chytannya pam"yati H.I. Volynky: filosofiya, nauka ta osvita: nauk.-prak. konferentsiya (Kyyiv, 1 travnya 2024), za red.: Andrushchenko, VP, Rusakova, SS & Honcharenko, KS, L'viv-Toun': Liha-Press, S. 104-107.
4. Kharari, YUN 2023. *Homo Deus. Za lashtunkamy maybutn'oho (Homo Deus. Behind the Scenes of the Future)*, per. z anhl. Dem'yanchuk, O, 4-te vyd., Kyyiv: Vyd-vo Bukshef, 512 c.
5. Kheylz, NK 2013, Yak my staly postlyudstvom. Virtual'ni tila v kibernetytsi, literaturi ta informatytsi (How We Became Posthuman. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics), per. Maricheva, YE, Kyyiv: Vyd-vo Nika-Tsentr, 426 s.
6. Bostrom, N 2008. 'Letter from Utopia', *Studies in Ethics, Law, and Technology*, 2(1), pp. 1-7. Available from: <https://nickbostrom.com/utopia> [28 March 2025].
7. Braidotti, R 2013, *The Posthuman*, Polity Press, 229 p.
8. Dobrodum, O & Kyvliuk, O 2021. *'Transhumanism and Posthumanism: Reflection of the Human Civilization Future'* Philosophy and Cosmology, Volume 26, pp.77-89. Available from: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/26/6> [28 March 2025].
9. Fereidoun, ME 1978. *Optimism One,* Popular Library, p. 172.
10. Fuller, S 2011. *Humanity 2.0: What it Means to be Human Past, Present and Future,* Palgrave Macmillan London, p. 265.
11. Haraway, D 1985. *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century*. Routledge. 33 p.

Прорецензовано / Reviewed *24.04.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *4.05.2025*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.53(3-4)-5
УДК 930 (477)

ЗГАДАТИ ВСЕ: ЗАСВОЄННЯ УРОКІВ ІСТОРІЇ ЯК ІМПЕРАТИВ ЕФЕКТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

О. Ю. Карлов

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Кризовий стан сучасного світопорядку спонукає до пошуку засобів подолання недоліків. Одним із найбільш дієвих інструментів досягнення такої мети є механізм засвоєння повчальних уроків історії.*

Постановка проблеми. *Історична пам'ять є складним системним об'єктом, тому вона містить можливості таких уроків історії, які є світоглядно антагоністичними й концептуально несумісними.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *У дослідницькому середовищі Заходу вагомими здобутками в галузі осмислення проблематики історичної культури, історичної пам'яті та належного засвоєння уроків історії позначені ґрунтовні монографічні дослідження Я. Ассмана, М. Гальбвакса, Д. Ґребера, Д. Венґроу, Д. Х. Фішера.*